

Розділ 4. Професійна і навчальна діяльність: методологічні аспекти

УДК 168.5:025.3/.6

Сербін Олег Олегович

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ Шевченка

кафедра книгознавства та бібліотекознавства КНУКіМ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ: ІНДИКАТОР ЯКОСТІ РЕЗУЛЬТАТУ В ПРОЕКЦІЇ НА ЦІЛІСНІСТЬ ПРОЦЕСУ

Часто, коли ми говоримо про цілісність процесу, ми маємо на увазі в першу чергу тільки його фактичні складові, ті, які безпосередньо ми атрибутували в режимі реальних дій. Здійснення аналітико-синтетичного опрацювання документів (АСОД) не є виключенням. Говорячи про АСОД як про комплекс процесів, ми наголошуємо, що це це процеси перетворення інформації, що міститься в первинному документі, з метою створення вторинних документів [1, с. 13]. Дійсно це так. Але чи варто зосереджувати увагу тільки на документі? Чи варто говорити про форму в значенні наповнення останньої? Відповідь проста. Що є первинним, те й має бути об'єктом. Аналіз цього питання, в проекції на бібліотечну освіту, заслуговує особливої уваги, адже саме систематизація відкривається для нас сьогодні не просто як процес присвоєння індексу (що властиво, власне, індексуванню), а як змістовна категорія організації інформації, представлення останньої в знаннєвому вигляді. Цим і продиктована актуальність даної публікації. Об'єктом публікації є систематизація інформації в процесі її аналітико-синтетичного опрацювання. Предметом – здійснення систематизації засобами аналітико-синтетичного опрацювання інформації. Метою публікації є аналіз існуючого контенту комплексу процесів з аналітико-синтетичного опрацювання інформації в контексті формування навчальної дисципліни з цього напрямку як основоположних підвалин розуміння не тільки в теорії, але й на практиці.

Систематизація надає інформації властивість знаннєвості, виявляє змістовність знань. На наше переконання, саме систематизація як явище окреслює знаннєвість в інформації, розкриваючи змістовність останньої крізь призму виявлення нових термінів та, як наслідок, розвиток інформаційної терміносистеми. У контексті висвітлення розвитку бібліотечно-

інформаційної системи важливою, в межах проведення даного дослідження, є інформація, наведена Н. Стрішинець у монографії «Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема; бібліотекознавчий аспект». У своїй монографії автор звертає дослідницький погляд на особливості таких термінологічних визначень як «каталогізація», «індексування», «систематизація». З огляду на тематичну дефініцію нашого дослідження, вкрай корисним є проведений Н. Стрішинець аналіз, оскільки вона детально розглядає всі можливі варіанти тлумачення та інтерпретації означених термінів. Такий аналіз самих термінів, їх етимології дає можливість з різних точок зору подивитися на зміст, закладений у значення цих термінів. Так, розкриваючи значення терміна «класифікація», автор наводить низку визначень, запропонованих американськими фахівцями [2, с. 190-193]. У всіх цих визначеннях систематизація як процес-складова каталогізації не окреслюється. Натомість містяться певні альтернативні визначення: «присвоєння індексу класифікації», «вибір предметних рубрик та індексів класифікації для представлення результатів тематичного/предметного аналізу», «проведення тематичного/предметного аналізу та присвоєння індексу класифікації», «каталогізація за змістом». На нашу думку, всі ці визначення дотично розкривають значення та роль систематизації в загальній каталогізації. Адже по суті, присвоєння індексу – це вже дія з результатом систематизації. Каталогізація за змістом ближче розкриває суть систематизаційного процесу, але, на наше переконання, в цьому випадку заміщається значенням процесу систематики. Найближчим є визначення щодо тематичного/предметного аналізу, але як процес систематизування такий аналіз не визначається.

В іншому випадку, коли розкривається значення терміну «indexing», Н. Стрішинець, наводячи визначення з видання «Indexing from A to Z», справедливо зауважує, що це «дія, мета якої представити результати аналізу документа засобами контрольованої чи природної мови» [2, с. 288]. Таке визначення є логічним до розуміння процесу індексування, тому це дійсно представлення вже результатів. Результатів у цьому випадку аналізу змістовності, тобто систематизації, залучення засобів контрольованої чи природної мов – це класифікування інформації.

Що ж до визначення термінів «класифікація» та «систематизація», то автор у своїй монографії, вказує на те, що для позначення процесу класифікації документів в українській мові вживається також термін «систематизація», акцентуючи увагу на тому, що англійськими відповідниками означеного терміну є «classifying» або «subject cataloging», тобто каталогізація за змістом, складовою частиною якої є визначення та присвоєння індексів класифікації [2, с. 318]. Це ще раз вказує на недостатнє розуміння сьогодні систематизаційної складової опрацювання інформації та підтверджує актуальність нашого дослідження щодо визначення суті та значення систематизування як процесу-складової

загальної каталогізації та систематизації як явища в аспекті аналітико-синтетичного опрацювання інформації, не дивлячись на існуючий ґрунтовний науково-дослідний доробок терміно-етимологічного аспекту даного питання.

Отже, ми вказали на різницю між поняттями «систематизування» та «систематизація», що дуже важливо в контексті розуміння глибинності процесів «аналітико-синтетичного опрацювання документів» та «аналітико-синтетичного опрацювання інформації». З цієї позиції і варто викладати основні положення в курсі відповідного предмету. Адже, наприклад, такі питання як вивчення класифікаційних систем чи інформаційно-пошукових мов (ПІМ) в цілому, дуже важливі. Але, треба визнати, що детальне вивчення і викладення студенту історії цих питань, не так важливі без методології роботи з цими ПІМ. Історичні аспекти розвитку низки представників ПІМ нами розглядалися багато разів, в багатьох публікаціях [3–7]. Цей напрямок доволі ґрунтовно розроблено відомими дослідниками [8–13]. Але сучасному студенту потрібно представити систематизацію не просто як складник, не просто як щось механічне і окреслене, а показати в проекції на довершеність цілісності результату організації інформації.

Тому тут треба говорити і про бібліотечну класифікацію сьогодні як традиційно-інноваційний механізм систематизації; специфіку процесів систематизації в контексті сучасних вимог інформаційного пошуку; систематичність та систематизаційність організації інформації як основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки; ефективність бібліотечної систематизації в контексті автоматизації традиційних процесів аналітико-синтетичного опрацювання документів; систематизацію цифрових ресурсів в контексті формування електронного каталогу; вдосконалення процесів систематизації як невід’ємної складової формування електронних ресурсів сучасної бібліотеки; оптимізацію інформації як передумови індексування та систематизації в рамках еволюції структури і функцій бібліотечної науки; конгломерат ПІМ як консолідаційну модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації [14–21].

На сьогодні ми маємо значну кількість тем-складових аналізу процесу аналітико-синтетичного опрацювання. Не можна відкидати важливості таких питань: згортання інформації як узагальнення та концентрація відомостей про документ; теоретичні основи бібліографічного опису; еволюція теорії та методики складання бібліографічного опису; стандартизація бібліографічного опису документів; форматне представлення бібліографічних даних у АБІС; теоретичні основи анотування документів. Але, варто наголосити, що виконання цих всіх операцій дозволяє забезпечити не просто організацію документів, а представити інформацію про ресурс в такому знаннєвому вигляді, що цей ресурс долучається до певної інформаційної системи, стає її частиною, а отже систематизується.

Фактично, результатом комплексу процесів аналітико-синтетичного опрацювання є систематизація бібліографічної інформації, яка символізує про організацію, впорядкування інформації. Більше того, систематизація є свідченням знаннєвого опрацювання документів. Тільки систематизовані дані можуть бути інтегровані, трансформовані або покладуть початок нової, суттєво іншої системи: чи то окремої бази даних, чи локального каталогу, чи відкритого електронного каталогу сучасної повнотекстової бібліотеки у відкритому доступі.

В результаті, інформація не просто організовується, а набуває рис науковості. І завдання наукового (аналітико-синтетичного) опрацювання інформації – адекватно реагувати на розвиток наукової думки, для чого й покликана систематизація. Адже, за словами видатного вченого М. Слободяника: «Стрімкий розвиток науки в цілому і системи наукових комунікацій зокрема визначальні для еволюції наукової бібліотеки, її структури і функцій. Для функціонування такої книгозбірні головним є розвиток науки як складного й багатопланового суспільного явища, що має гносеологічну природу й соціальну сутність» [22, с. 50]. Тому й систематизація як знаннєва категорія відповідає за повноту, глибину і цілісність наукового опрацювання інформації.

Джерела:

1. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів [Текст] : підручник / Н. М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – 4-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 334 с.
2. Стрішинець Н. В. Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема : бібліотекознавчий аспект / Н. В. Стрішинець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 501 с.
3. Сєрбін О. Основні класифікаційні системи XIX – XX ст. / Олег Сєрбін // Вісн. Кн. палати. – 2006. – № 11. – С. 33–38.
4. Сєрбін О. Бібліотечно-бібліографічна класифікація: не лише актуальна, а й перспективна / Олег Сєрбін // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 4. – С. 21–25.
5. Сєрбін О. Система десятикової класифікації українською мовою: історія та структурний аналіз / Олег Сєрбін // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 10. – С. 19–22.
6. Сєрбін О. Використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні : сучасний стан та тенденції розвитку / Олег Сєрбін // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – № 19. – С. 77–83.
7. Сєрбін О. УДК українською мовою: історичні аспекти створення та аналітичний огляд структури / Олег Сєрбін // Бібл. вісн. – 2008. – № 5. – С. 10–16.
8. Сукиасян Э. Р. ББК и мировая классификационная практика / Э. Р. Сукиасян // Сов. библиотековедение. – 1991. – № 2. – С. 35–40.
9. Сукиасян Э. Р. Сравнительный анализ моделей различных ИПЯ. Ст. 1 / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2004. – № 9. – С. 26–32.
10. Сукиасян Э. Р. Универсальная десятичная классификация. Возникновение, распространение в современном мире / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2006. – № 9. – С. 11–18.
11. Сукиасян Э. Р. Классификационные системы в современном мире: проблемы типологии и терминологии / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 3. – С. 47–53.

12. Шамурин Е. И. Очерки истории библиотечно-библиографической классификации : в 2 т. Т. 2 / Е. И. Шамурин ; Всесоюз. книжная палата. – М. : Всесоюз. книжная палата, 1959. – 563 с.
13. Эйдельман Б. Ю. Библиотечная классификация и систематический каталог : учеб. пособ. для библ. фак. ин-тов культуры, пед ин-тов и ун-тов / Б. Ю. Эйдельман. – М. : Книга, 1977. – 311 с.
14. Сербін О. Бібліотечна класифікація сьогодні, як традиційно-інноваційний механізм систематизації / О. О. Сербін // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали 3-ї Науково-практичної конференції з міжнародною участю, 29 вересня 2011 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека;. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 392-397.
15. Сербін О. Специфіка процесів систематизації в контексті сучасних вимог інформаційного пошуку / Олег Сербін, Світлана Галицька // Бібліотека і розвиток доступу до правової та соціально значущої інформації: зб. матеріалів міжнар. наук. конф. «Інноваційна модель наукової бібліотеки ХХІ століття» (Київ, 9-10 жовт. 2012 р.): додаток до зб. наук. пр. «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Вип. 33» / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2012. – С. 118-122.
16. Сербін О. Систематичність та систематизаційність організації інформації як основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки / Олег Сербін // Бібл. вісн. – 2012. – № 2. – С. 3-10.
17. Сербін О. Ефективність бібліотечної систематизації в контексті автоматизації традиційних процесів аналітико-синтетичного опрацювання документів / Олег Сербін, Світлана Галицька // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – № 38. – С. 154 – 169.
18. Сербін О. Систематизація цифрових ресурсів в контексті формування електронного каталогу / О.О. Сербін // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів: матеріали Міжнар. Наук. конф. (Київ, 8-10 жовт. 2013 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів-членів МААН. – К., 2013. – 411 с. – С. 370-372.
19. Сербін О. Вдосконалення процесів систематизації як невід'ємна складова формування електронних ресурсів сучасної бібліотеки / О.О. Сербін // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів-членів МААН. – К., 2014. – 531 с. – С. 332-335.
20. Сербін О. Оптимізація інформації, як передумова індексування та систематизації в рамках еволюції структури і функцій бібліотечної науки / Олег Сербін // Бібл. вісн. – 2010. – № 5. – С. 16-24.
21. Сербін О. Конгломерат інформаційно-пошукових мов як консолідаційна модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації / Олег Сербін // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 1. – С. 3-10.
22. Слободяник М. С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій в період освоєння інформаційних технологій : дис. ... д-ра іст. наук : 05.25.03 / Слободяник Михайло Семенович ; НАН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. – К., 1995. – 400 с.